

*Aktive Fredsreiser arbeider for å gi ungdom tro på
at konflikter kan løses og at fred kan skapes,
og at deres egne holdninger og handlinger er avgjørende.*

Aktive Fredsreiser
TRAVEL FOR PEACE

Fredshuset, postboks 19, 4951 Risør
telefon 37 15 39 00, mobil 95 23 81 99, telefaks 37 15 43 58
kontor@aktive-fredsreiser.no www.aktive-fredsreiser.no

Foto: Scanstockphoto, Aktive Fredsreiser. Layout: Nina Akersveen. Trykk: Erik Tanche Nilssen as

Rasisme og antisemittisme

Kompetansemål ungdomsskole

- Gjøre greie for begrepene holdninger, fordommer og rasisme og vurdere hvordan holdninger kan bli påvirket, og hvordan den enkelte og samfunnet kan motarbeide fordommer og rasisme.

Handlingsplan mot antisemittisme 2016-2020

- **Tiltak:** Styrke skoleprosjektet *Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme*.

UNDERVISNINGSKOFFERT

Dette heftet inneholder følgende materiale som kan brukes som virkemidler for å nå kompetansemålene:

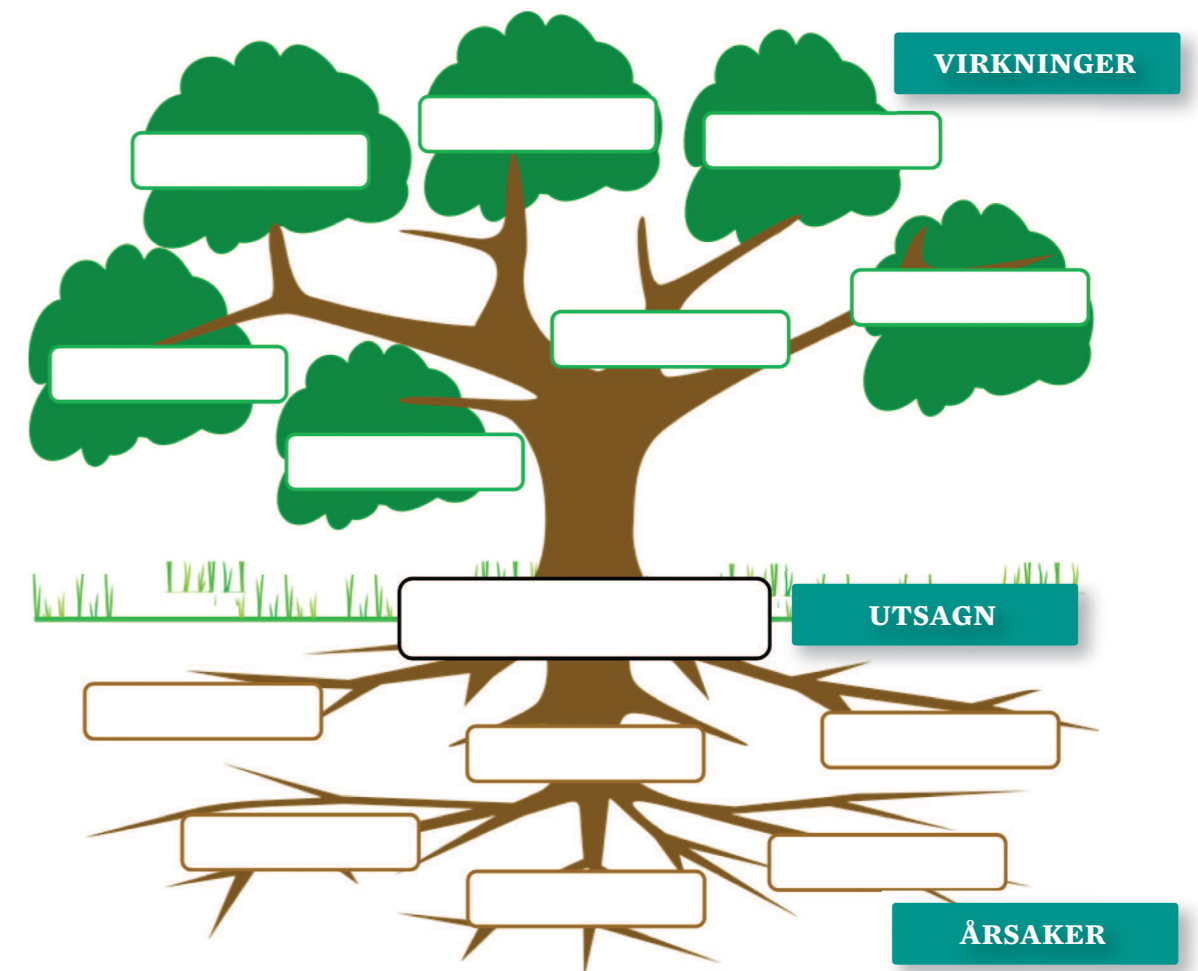
- 1) **Fordomstreet** | En gruppeøvelse om fordomsfulle og diskriminerende utsagn
- 2) **Prikken** | En gruppeøvelse
- 3) **Filmen "Holocaust"** |
Filmen finnes på minnepennen som er en del av undervisningskofferten.

Fordomstreet | gruppeoppgave

Intro

- 1) Forklar at for å forstå og reagere på fordomsfulle og diskriminerende utsagn, må vi se på underliggende årsaker som for eksempel den historiske betydningen eller forbindelser til andre problemer.
- 2) Vis «problemtreet» og fortell elevene at de skal jobbe i grupper for å identifisere noen av bakgrunnene, årsakene og forhistoriene som fører til fordommer («røttene»). Og at de også skal identifisere virkningene og konsekvensene av fordommer («grenene»). Du kan bruke et eksempel for å illustrere dette i detalj.
- 3) For «røttene»: Her utforskes svar på spørsmålet «hvorfors skjer dette?»
- 4) For «grenene»: Her utforskes svar på spørsmål «hva som kan skje som et resultat av fordomsfulle utsagn?».

Hoveddel

- 1) Del elevene inn i grupper, og gi arbeidsarket med treet til hver gruppe. Velg et utsagn fra listen nedenfor eller et eget eksempel, og be elevene å skrive teksten i feltet i «stammen» av treet.
- 2) Be elevene deretter å fullføre så mange «grener» og «røtter» som de er i stand til. Hvis de finner flere «røtter» eller «grener» enn felt på arket kan de utvide treet ved å tegne flere felter. De skal forestille seg at utsagnet er lagt ut på nettet eller at noen for eksempel har ytret det i klasserommet, i friminuttet eller i en annen sammenheng.
- 3) Gi gruppene ca. 15 minutter til å fullføre treet sitt.

Følgende eksempler på fordomsfulle utsagn kan brukes i øvelsen. Eksempelene har forskjellig «alvorsgrad» og kan dermed bidra til refleksjon rundt rekkevidden av det vi sier uten å være bevisst på det.

- 1) Kroppsøvlingslærer: «Sistemann er en jøde»
- 2) Facebook: «Romfolka må begynne å jobbe. Forbanna snyltere.»
- 3) Politiker: «Samfunnet trenger kvinner som tar seg av hjemmet og familien.»
- 4) Kommentarfelt på nett: «Muslimer er terrorister!»
- 5) TV-kommentar: «Tyskerne spiller maskinotball igjen.»
- 6) På bussen: «Ungdom er late og egoistiske»
- 7) På kafeen: «Svenskene nekter å forstå norsk.»
- 8) Kommentar i avis: «Norge er ikke et sosialkontor for resten av verden.»

Avslutning

- 1) Hvis elevene ikke har fått med seg viktige årsaker eller virkninger, kan det være lurt å drøfte dem i fellesskap.
- 2) Ta ut noen av røttene og idémyldre måter å håndtere dem. Hvis elevene for eksempel har identifisert «uvitenhet» som underliggende årsak, kan det spørres om hvordan dette problemet kan løses.
- 3) Elevene kan gå rundt og se på trærne til de andre gruppene. Legger de merke til noen interessante forskjeller mellom trærne?

Som oppsummering kan følgende spørsmål diskuteres:

- Hvor lett var det å finne røttene?
Fortell om eventuelle problemer eller diskusjoner innenfor gruppene.
- Tror dere at kunnskap om årsakene og virkningene av fordommer hjelper til å reagere når man møter slike utsagn eller motarbeide dem?

Oppgaven er hentet fra Dembra, og er en bearbeidelse av et undervisningsopplegg hentet fra Keen, Ellie/ Georgescu, Mara, Europarådet/ Det Europeiske Wergelandsenteret (2014).
Bookmarks – en håndbok for forebygging av hatprat på nettet gjennom menneskerettserklæringen. Oslo.

Prikken | gruppeoppgave

Emne: Gruppedannelse

Mål Bevisstgjøre at alle mennesker, bevisst eller ubevisst, deltar i gruppedannelser. Grupper kan være inkluderende, men også ekskluderende.

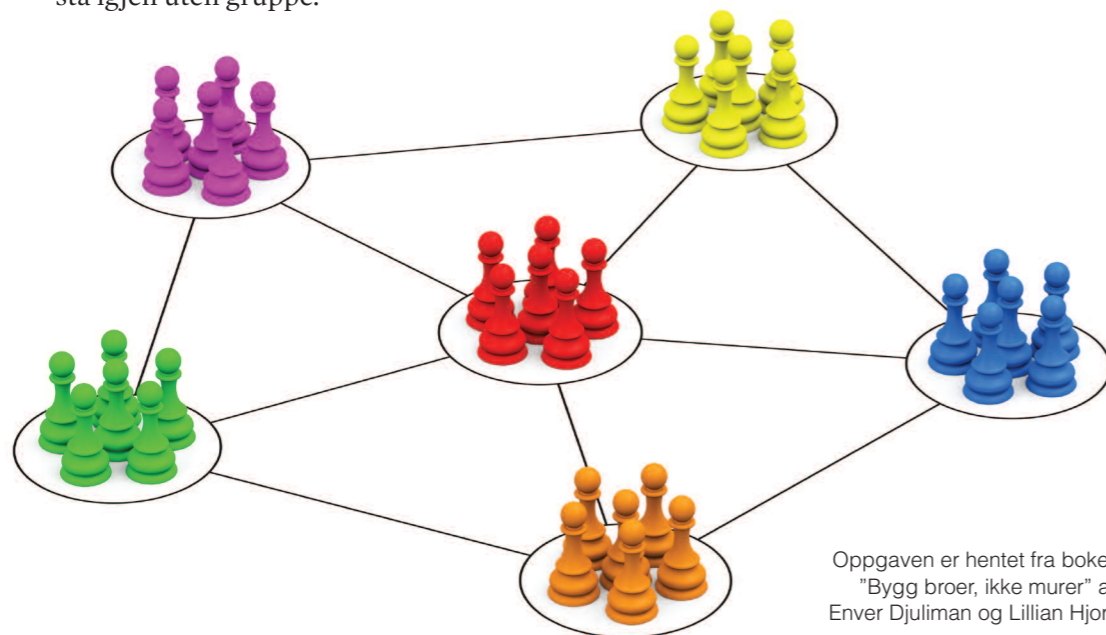
Praktisk øvelse Dette er en enkel og morsom øvelse der deltakerne, uten at de helt tenker på hvorfor, danner grupper.

Tid 45 minutter.

Hva trengs? Et stort rom og klistremerker i seks ulike farger (kjøpes i bokhandelen) til å klistre i pannen på hver deltaker.

Gjennomføring

- 1) Deltakerne står i midten av rommet. Lederen sier at de ikke har lov til å snakke under aktiviteten. Lederen klistrer en prikk i pannen på hver enkelt av dem, uten at de ser hvilken farge de har fått. Prikkene finnes i fire ulike farger, slik at noen av deltakerne får samme farge. I tillegg er det to personer som får sin egen unike farge.
- 2) Nå gir lederen beskjed om at deltakerne skal etablere grupper. Lederen skal ikke si noe om hvordan dette skal gjøres. Som regel vil deltakerne etablere grupper på bakgrunn av fargen de har fått. Selv om de ikke kan se sin egen farge, vil de hjelpe hverandre til å forstå hvem de hører sammen med. De med blå prikk grupperer seg sammen, de med rød gjør likedan, og så videre. Ofte vil de som er alene om sin farge, stå igjen uten gruppe.

Refleksjon

- Var oppgaven vanskelig?
- Hvorfor grupperte dere dere på denne måten? Var det fordi fargen på prikken gjorde dere oppmerksomme på at dere hadde et felles kjennetegn?
- Hjalp dere hverandre?
- Hva tenkte dere når dere etablerte grupper?
- Fikk dere en positiv følelse når dere skjønnte at dere tilhørte en gruppe?
- Følte dere et slags fellesskap? Hvorfor føles det trygt og godt å tilhøre en gruppe?
- Gjorde fargen dere annerledes? Ble dere "stolte" av fargen deres?
- Hva med de som hadde en farge som ingen andre hadde? Etablerte "alenegåerne" sin egen gruppe? Hvis ikke – hvordan var det å stå alene? Hvorfor kan man føle seg ensom når man ikke tilhører en gruppe?
- Finnes det noen grupper på skolen vår? Liker vi at de finnes?
- Når begynner vi å være med i en gruppe? Når slutter vi å være det?
- Trenger vi egentlig grupper? Hvorfor?
- Hvorfor er det slik at vi noen ganger ikke tør å si vår mening når vi er sammen med andre i grupper? Kan dette ha negative konsekvenser? Hva kan vi gjøre for ikke å komme i en slik situasjon?
- Kan vi miste en del av vår personlighet når vi er med i en gruppe? Hvordan?
- Bør de som ikke tilhører en bestemt gruppe integreres i gruppa? Hvorfor og hvordan?

Mennesket er et sosialt vesen

Alene og uten omsorg klarer ikke små barn å leve opp. Sosialt liv dreier seg om fellesskap mellom mennesker. Gruppedannelse er derfor et sentralt innslag i alle kulturer og samfunn. Grupperingen gjør virkeligheten enklere å forstå, fordi vi ved å legge vekt på enkelte egenskaper kan tenke på mange mennesker som én gruppe. Men det er viktig å være klar over at ved at noen blir definert inn, blir andre definert ut. Den samme prosessen som bidrar til sosial samling bidrar dermed til sosial splittelse og grensedragnings. Vi lager grupper og skaper grenser, og de fungerer, både på godt og vondt.

Dette tar vi med oss videre

Mennesker danner grupper basert på indre eller ytre kjennetegn. Det er viktig å være klar over at samtidig som vi selv oppnår tilhørighet, fellesskap og trygghet, stenger vi andre ute. Noen ganger kan dette føles negativt for dem som ikke får delta. Kanskje vi kan bli litt bedre til å ønske andre velkommen inn? Det å tilhøre en gruppe kan også føre til at vi tilpasser og undertrykker våre personlige meninger til det som er gruppens mening. Dette kan være negativt.